

УДК 811.111: 801.67 (045)

Забужанська І.Д.

ОБҐРУНТУВАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ ВІРШОВАНИХ ТЕКСТІВ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Стаття присвячена дослідженню англомовного постмодерністського поетичного дискурсу. У роботі побудовано класифікацію американських віршованих текстів постмодернізму з позицій комплексного підходу, враховуючи фонетичні, структурно-семантичні, графічні та просодичні засоби ритмічної організації поетичного мовлення.

Ключові слова: *віршований текст, конвергентний, дивергентний, ламінарний, синкопічний.*

Забужанская И.Д. Обоснование классификации англоязычных стихотворных текстов постмодернизма. – Статья.

Статья посвящена исследованию англоязычного постмодернистского поэтического дискурса. В работе построено классификацию американских стихотворных текстов постмодернизма с позиций комплексного подхода, учитывая фонетические, структурно-семантические, графические и просодические средства ритмической организации поэтической речи.

Ключевые слова: *стихотворный текст, конвергентный, дивергентный, ламинарный, синкопический.*

Zabuzhanska I.D. Justification of the classification of English post-modern poetic texts. – Article.

The given article investigates the English postmodern poetic discourse. The classification of American postmodern poetic texts from the standpoint of an integrated

approach, including phonetic, structural and semantic, graphic and prosodic means of rhythmic organization of poetic speech has been built.

Keywords: *poetic text, convergent, divergent, laminar, syncopic.*

Постановка проблеми. Досліджуючи специфіку ритмічної організації поетичного мовлення на матеріалі англомовних віршованих текстів постмодернізму, виникає необхідність побудови комплексної класифікації досліджуваних текстів, яка допоможе розв'язати практичне питання необхідного і достатнього обсягу матеріалів експериментально-фонетичного дослідження [6, 225].

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проаналізувавши здобутки вітчизняних та зарубіжних учених, доходимо висновку, що питання класифікації віршованих текстів не було позбавлене дослідницького інтересу [3; 5; 7]. Однак, попри наявні класифікації, зауважимо, що віршовані тексти класифікували переважно у царині літературознавства, досліджуючи тематичну спрямованість поетичних творів [7] та стилістичні особливості віршованих текстів [5]. Зрозуміло, що подібної класифікації віршованих текстів недостатньо для безпосереднього використання її у якості теоретичного підґрунтя для проведення експериментально-фонетичного дослідження. Саме тому видається нагальним систематизація і класифікація англомовних віршованих текстів постмодернізму з позицій комплексного підходу, зорієнтованого у подальшому на виявлення лінгвокогнітивних параметрів їх ритмічної організації.

Мета наукової розвідки полягає у побудові комплексної класифікації віршованих текстів з позицій комплексного підходу, враховуючи фонетичні, структурно-семантичні, графічні та просодичні засоби ритмічної організації поетичного мовлення.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення низки **завдань**:
1) виокремити та систематизувати основні ознаки віршованих текстів

постмодернізму; 2) побудувати вербально-графічну класифікацію англomовних віршованих текстів постмодернізму.

Виклад матеріалу. Розглядаючи ритмічну організацію поетичного мовлення як квазірегулярну повторюваність найчастотніших ритмічних структур, а віршований текст як результат віршотворення, що постає у вигляді холістичної єдності, організованої семіотичної системи, для якої характерним є наявність метро-ритмічного каркасу та організація на усіх рівнях мовної системи, включаючи ідейно-композиційний, то під час побудови узагальненої класифікації нами передусім враховувалися чинники, які відображали фонетичні, структурно-семантичні, графічні та просодичні засоби ритмічної організації поетичного мовлення.

Саме тому на першому ієрархічному рівні класифікації (рис. 1.1.) нами розглянуто характер версифікації як один із провідних чинників. Це пояснюється тим, що саме наявність метричної організації відрізняє поетичне мовлення від прозового. Відтак враховуючи ритмічно врегульоване чергування сильних і слабких складів у віршованому рядку, *за характером версифікації* віршовані тексти поділяються на метричні та дисметричні.

Одним із фонетичних засобів посилення акустичного ритму є наявність рими. Беззаперечним є той факт, що рима у поетичному мовленні викликає відчуття звукової гармонії і смислової завершеності певних частин віршованого тексту, а також сприяє ритмічному сприйняттю рядків і строф. Таким чином, *наявність рими* уможлиблює поділ віршованих текстів на римовані і неримовані. За відсутності рими вагомої ролі набуває просодичне оформлення реалізації віршованого тексту.

Аналіз *графічного оформлення* досліджуваного матеріалу переконує у взаємовпливі вербального і невербального складових поетичного твору, що результуватиме у специфічному характері ритмічної організації поетичного мовлення при реалізації віршованого тексту. Відтак віршовані тексти поділяються на конвенційні та експериментальні. Для конвенційних текстів характерним

є традиційний поділ віршованого тексту на співмірні відрізки, у той час як для експериментальних – нетрадиційна побудова строф, певні підкреслення, шрифтові виділення, позначення абзацних відступів та візуальна поезія. Фігурні вірші, як відомо, призначені першочергово для зорового сприйняття, відсилаючи читача до предмету, який описується у тексті, на основі іконічної або символічної асоціації. Підставою для цієї дихотомії є твердження про наявність візуального ритму [16], що є особливо характерним для рядка, строфи, а також цілого віршованого тексту. Під час реалізації тексту візуальний ритм неминуче впливатиме на акустичний ритм.

Наступним параметром класифікації (рис. 1.1.) є наявність розділових знаків у взаємозв'язку із модуляціями голосу у мовленні. За наявністю у віршованих текстах *розділових знаків*, що слугують для позначення ритмомелодики фрази, а також відображають декламаційно-психологічне членування мовленнєвого континууму [10], досліджувані віршовані тексти поділяються на пунктуаційні та апунктуаційні. Останні допускають різного роду варіації у термінах їх просодичного оформлення, зокрема ритмічної організації.

Подальшим критерієм запропонованої нами класифікації (рис.1.1.) є розгляд віршованих текстів в аспекті їх ритміко-синтаксичної організації. На синтаксичному рівні ритмічність проявляється у наявності різного роду ритміко-синтаксичних фігур. Тому, поглиблюючи уявлення про *ритміко-синтаксичний спосіб організації* віршованих текстів, услід за лінгвістами нашого часу [12; 13], розрізняємо:

- 1) *ламiнарні* віршовані тексти, які зберігають плавний, одноманітний і монотонний ритмічний малюнок;
- 2) *реверсивні*, для яких характерними є дотримання ізоморфізму, відтак зв'язність і симетричність синтаксичних конструкції та їх частин;
- 3) *синкопічні* віршовані тексти, в основі яких лежить принцип нестійкості, який, у свою чергу. Спричиняє ритмічну реформованість і смислову

незавершеність. Для віршованих текстів такого типу характерним є рваність і стакато подібність ритмічного малюнку;

- 4) *комбіновані*, які виокремлюються завдяки різноманітним поєднанням ламінарного, реверсивного та синкопічного способів ритміко-синтаксичного способу організації віршованих текстів.

Поетичне мовлення є завжди емоційно забарвленим, а віршовані тексти у живому мовленні передають не одне якесь конкретне почуття, а їх комплекс [6, 227], тому у площині розгляду *емоційної тональності* віршовані тексти поділяємо на мажорні та мінорні. Традиційно, мажор співвідноситься з радісними, світлими почуттями, а мінор, у свою чергу, – зі скорботою, печаллю тощо [9, 29]. Доцільність розмежування досліджуваного матеріалу на підставі емоцій засвідчує численна кількість лінгвістичних досліджень з цієї проблематики [4; 6; 8].

Мажорна тональність актуалізується у тексті за допомогою емотивної лексики на позначення позитивних емоцій, а також специфічним просодичним оформленням віршованого тексту. Реалізація віршованих текстів з позитивним емоційним забарвленням викликає такі позитивні емоції, як радість, задоволення, надію. Мінорними є ті тексти, які містять у своїй семантичній структурі сему негативних емоцій, а також мають специфічне просодичне оформлення. Відтак реалізація віршованих текстів з негативним емоційним настроєм призводить до відчуття горя, страху, гніву, зневаги з відповідними їх відтінками.

Результати експериментального дослідження показали, що у процесі реалізації віршованого тексту спостерігається співпадіння або ж неспівпадіння пунктуації та ритмомелодики тексту, що уможлиблює подальший поділ віршованих текстів на конвергентні, дивергентні та конвергентно-дивергентні. В основі такого поділу лежить теза про конвергентність і дивергентність як *типи поетичного мислення*, що є результатом творчого мислення автора [1; 2; 14; 17]. Екстраполюючи ідеї провідних лінгвістів [1; 11] щодо конвергенції та дивергенції, а також розглядаючи вищезазначені процеси у когнітивно-психологічному ключі, схилиємося до думки, що конвергентний стиль мислення адресата

характеризується логічністю і послідовністю, що, як наслідок, зумовлює специфічний характер просодичного оформлення віршованого тексту, зокрема його ритмічної організації. На противагу конвергентному, дивергентне мислення є оригінальним, пізнавальним, гнучким [15].

У зв'язку з цим ми розглядаємо:

- 1) *конвергентні* віршовані тексти, репрезентовані скупченістю і стилістичних, й інтонаційних засобів, зв'язні, з поступовим розгортанням синтаксичного ритму, що досягається за умов дотримання норм просодичного і синтаксичного членування тексту;
- 2) *дивергентні* віршовані тексти, для яких характерним є, по-перше, тематична багатовекторність, розпорошеність стилістичних засобів, а також неспівпадіння пунктуації та ритмомелодики тексту, варіації наголосу та темпу, алогічність та деструктивність у ритмічному русі вірша.
- 3) *конвергентно-дивергентні*, які характеризуються змішаним типом мислення, що знаходить своє відображення у рваності ритму.

Розглядаючи досліджуваний матеріал за *тематичним спрямуванням*, ми поділяємо віршовані тексти, услід за І. Качуровським, на громадянські, інтимні, філософські, релігійні, пейзажні і сатиричні [7]. Такий укрупнений поділ спричинено можливістю періодичності на образному та ідейно-композиційному рівнях. Зважаючи на потенцію віршованих текстів складати невичерпну морфологію своїх різновидів у тематичному аспекті, можливість продовження цієї множини позначена відповідними позначеннями у правій частині фрагменту зображеної класифікації (рис. 1.1.).

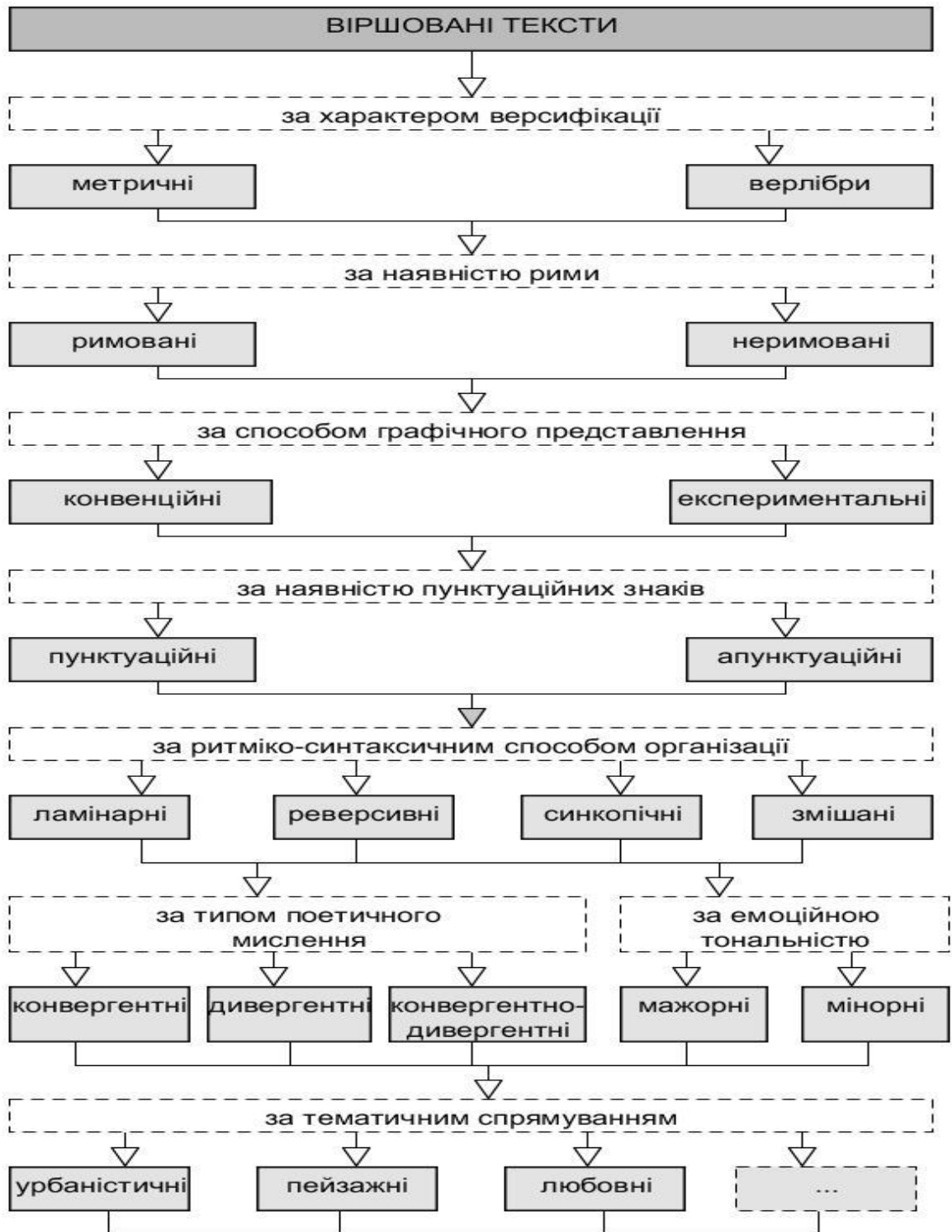

Рис. 1.1. Класифікація англomовних віршованих текстів постмодернізму.

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, нами було реалізовано спробу узагальненої систематизації ознак англomовних віршованих текстів постмодернізму, категоріальну структуру супідрядності яких відображено на рис 1.1. Побудована класифікація в обсязі нашого дослідження слугуватиме

надійним методологічним інструментарієм, на ґрунті якого розроблятиметься програма та методика нашого подальшого експериментально-фонетичного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык / Ирина Владимировна Арнольд. – М.: Флинта, Наука, 2002. – 384 с.
2. Белехова Л. І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект: Дис... д-ра філол. наук: 10.02.04 – германські мови/ Л.І. Белехова, Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2002. – 476 с.
3. Вялікова О.О. Типологія креолізованих віршованих текстів [Електронний ресурс] / О. О. Вялікова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. Філологія : – 2014. – Т. 17, № 1. – С. 3 – 38. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vknlu_fil_2014_17_1_6.pdf
4. Гузерчук О.О. Просодичні засоби реалізації висловлювань підбадьорювання в сучасному англomовному діалогічному дискурсі (експериментально-фонетичне дослідження) [Текст] : автореф. дис. канд. філ. наук.: 10.02.04-германські мови / О. О. Гузерчук ; Київський національний лінгвістичний університет. – К. : КНЛУ, 2015. – 21 с.
5. Дук П.О. Лінгвостилістична характеристика німецьких гумористичних віршів : Дис... канд. наук: 10.02.04 германські мови / П.О. Дук, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. – Харків, 2007.
6. Калита А.А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання: Монографія. – К.: Видавничий центр КДЛУ, 2001. – 351 с.
7. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. Кн. II. / Ігор Качуровський. – К. : Вид. дiм. «Києво-Могилянська академія», 2008. – 376 с.
8. Красовська І.В. Лінгвокогнітивні особливості просодичного оформлення англійських висловлень на позначення позитивних емоцій (експериментально-фонетичне дослідження) [Текст] : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.04 / І.В. Красовська; Київський нац. лінгвістичний ун т. – К., 2009. – 20 с.
9. Панасенко Н.И. Интонационные средства выражения субъективной модальности в английском монологе - рассуждении (экспериментально-фонетическое исследование). Дисс. на соиск. уч. ст. канд.. филол..наук.: 10.02.04 - германские языки / Н.И. Панасенко; Киевский государственный педагогический институт иностранных языков, Киев, 1985. – 191 с.
10. Пешковский А.М. Школьная и научная грамматика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua>
11. Риффатер М. Критерии стилистического анализа / М. Риффатер // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 1X. Лингвостилістика. – М.: Прогресс, 1980. – С. 69 – 96.
12. Стрільчук А.В. Синтаксична організація текстів сучасної американської поезії: когнітивно-семіотичний та синергетичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук

- ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / А.В. Стрільчук. – К., 2009. – 20 с.
13. Шевельова-Гаркуша Н.В. Ритміко-синтаксична організація віршованого мовлення: лінгво-стилістичний на лінгвосинергетичний аспекти (на матеріалі американських поетичних текстів ХХ-ХХІ ст.): автореферат на здобуття наук. ступеня канд. філологіч. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Н.В. Шевельова-Гаркуша. – Херсон, 2013. – 20 с.
 14. Givon T. *Mind, Code and Context: Essays in Pragmatics*. – Hillsdale, N.J.: Erlbaum, 1989. – 456 pp.
 15. Guilford J.P. *The Nature of Human Intelligence*. – New York: Mc Graw Hill Book Co, 1967. – 358 pp.
 16. Lilja E. *Towards a Theory of Aesthetic Rhythm* / E. Lilja. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gu.se> (01.01.2007) – Назва з екрану.
 17. Tsur R. *Playing by Ear and the Tip of the Tongue: Precategorical information in poetry (Linguistic Approaches to Literature)*. – John Benjamins Publishing Company, 2012. – 322 p.